

Lekcje z Borneo

Czego o współpracy
i szacunku dla natury
mogą nauczyć nas dawni
łowcy głów? — **s. 46**

Przyszłość Kościoła

na Zachodzie: opcje
Benedykta i Franciszka
jako scenariusze
dla chrześcijan — **s. 64**

Mikołaj Łoziński

Początek: „W pracy, za kasą w żydowskiej rzeźni, Nathan też czekał na interes życia” — s. 82

*Z miłości
do białego kruka*

Reportaż o antykwariatach,
pasji ich właścicieli
i urokach zbieractwa — **s. 90**

ZNAK

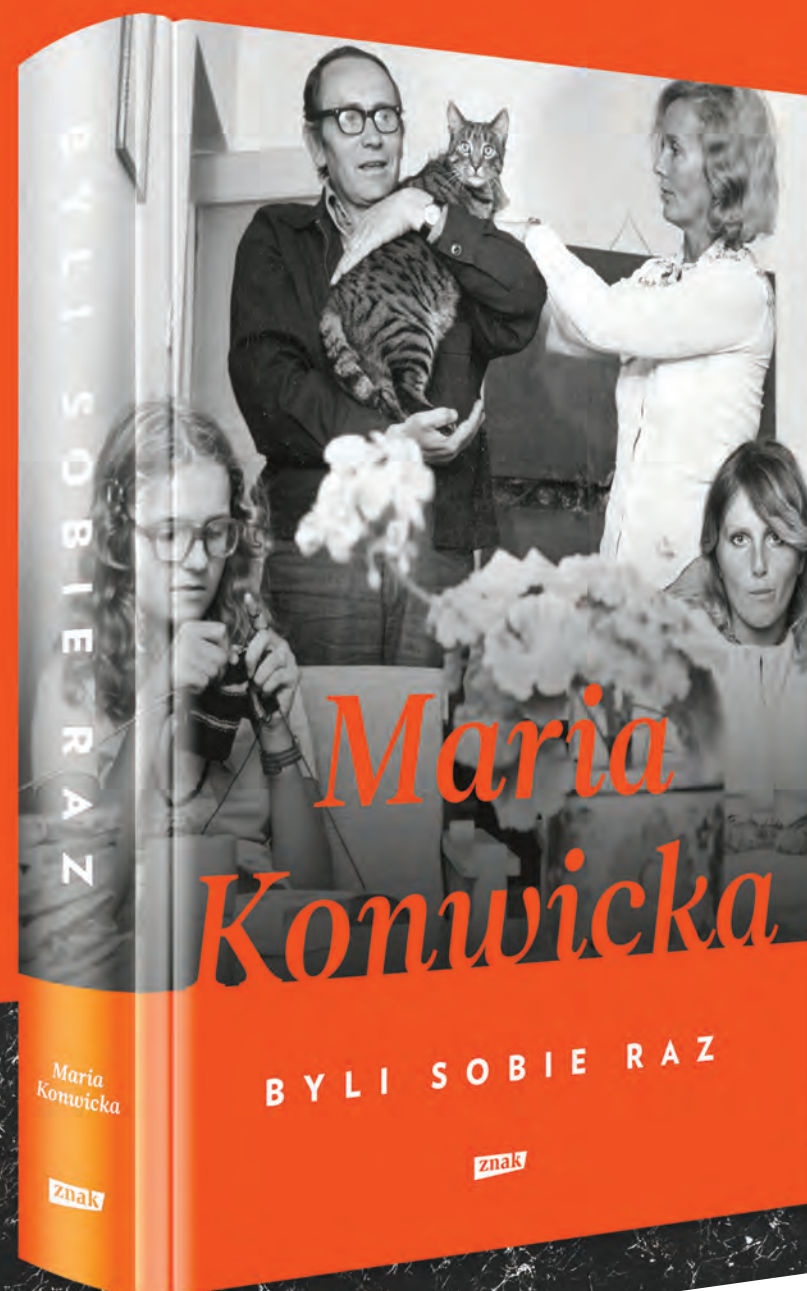
M I E S I E C Z N I K

Nr 767

CENA: 19,90 ZŁ | VAT 5% (W PRENUMERACIE: 13 ZŁ)
KWIECIEŃ (04) 2019

OPOWIEŚCI
O ARTYSTACH, RELACJI Z OJCEM
I ŚWIECIE, KTÓREGO JUŻ NIE MA

PREMIERA: 24 KWIETNIA

Dominika Kozłowska

„Zło dobrem zwyciężaj”

BEZPOŚREDNIM IMPULSEM DO PODJĘCIA TEMATU MIESIĄCA, w którym najważniejszym wątkiem jest dobro, było zabójstwo prezydenta Gdańska Pawła Adamowicza. Wydarzenie, do którego doszło pod koniec stycznia tego roku, postawiło nas wobec pytania o winę. Bo wina sprawcy tego zabójstwa to tylko jeden jego wymiar. Drugim wymiarem jest pytanie o szerszą odpowiedzialność każdego z nas i polskiego społeczeństwa jako takiego. Śmierć Pawła Adamowicza wielu osobom przypomniła o morderstwie prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Gabriela Narutowicza, do którego doszło w 1922 r. Tym, co niepokojąco podobne, jeśli wziąć pod uwagę okoliczności obydwu tych tragicznych wydarzeń, jest odgórne przyzwolenie na przemoc, która wyraża się w języku nienawiści i pogardy wobec politycznych przeciwników, osób o odmiennych poglądach, pochodzeniu, narodowości czy orientacji seksualnej.

Nie można nie postawić pytania, czy straszenie, dzielenie i wykluczanie nie jest świadomą strategią, która ma służyć zdobyciu i utrzymaniu władzy. Nie ma właściwie roku bez kolejnej ideologicznej wojny: ratyfikacji tzw. konwencji antyprzemocowej towarzyszyło straszenie ideologią *gender*, kampanii wyborczej z 2015 r. straszenie uchodźcami, a obecnej kampanii do Parlamentu Europejskiego straszenie ideologią LGBT, która rzekomo zagraża polskiej rodzinie. W każdym z tych przypadków mamy do czynienia z odwróceniem wartości: osoby słabsze, wykluczone, doświadczające realnej przemocy oraz ludzie występujący w ich imieniu przedstawiani są jako niebezpieczni, potężni wrogowie. Ci zaś, którzy

wywołują ideologiczną wojnę, nierzadko z pozycji władzy, prezentują się jako uciśnieni obrońcy wartości.

W tych okolicznościach pytanie o dobro ma znaczenie zasadnicze. Chodzi bowiem nie tylko o to, jak wzmacniać swój własny system odpornościowy, aby nie dopuścić do zainfekowania mową nienawiści, pogardy i wykluczenia, ale także, w jaki sposób przekształcać na lepsze otaczającą nas rzeczywistość. Inspiracją mogą być słowa św. Pawła z Listu do Rzymian: „Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj” (Rz 12, 21). I jeszcze inna maksyma św. Pawła: „Nikomusiem za złe nie odpłacajcie” (Rz 12, 17). Pokój można osiągnąć jedynie wtedy, gdy zło jest przezwyciężane przez dobro. Jeśli na zło odpowiadamy złem, zwiększamy jedynie jego moc.

Kwietniowy Temat Miesiąca ma na celu pokazanie rozmaitych wymiarów dobra: od tego najbardziej osobistego – troski o samego siebie i relacje z najbliższymi, poprzez wspieranie osób w potrzebie, dobrych inicjatyw społecznych i praworządności po dbanie o środowisko. Łatwo postawić zarzut, że banalizujemy dobro, jeśli sprowadzamy je wyłącznie do płacenia podatków, pozdrawiania w windzie nieznajomych, segregowania śmieci czy porzucenia samochodu na rzecz roweru lub tramwaju. Można jednak na to odpowiedzieć, że dobro wyraża się nie tylko w wielkich czynach, ale także w codziennych działaniach. Być może jednym z ważnych deficytów naszej wspólnoty jest wciąż zbyt słaba świadomość pozytywnych reguł, które składają się na obywatelski patriotyzm. — **Z**

A kiedy już to, co zniszczalne, przydzieje się w niezniszczalność, a to, co śmiertelne, przydzieje się w nieśmiertelność, wtedy sprawdzą się słowa, które zostały napisane: Zwycięstwo pochłono śmierć.

SPIS TREŚCI

46 **Lekcje z Borneo**
Patrycja Paula Gas

66 **Opcja Benedykta**
Rod Dreher w rozmowie
z Mateuszem Burzykiem i Michałem Jędrzejkiem

90 **Z miłości do białego kruka**
Agata Listoś

fot. Adam Golec/Agencja Gazeta, Yohanes Kurnia Irawan/Pacific Press/Getty, L'Osservatore Romano/AP/East News, Jędrzej Nowicki/Agencja Gazeta

BARTŁOMIEJ DOBROCZYŃSKI W ROZMOWIE Z URSZULĄ PIECZEK

Najtrudniej przyjrzeć się sobie

Dbanie o siebie to w istocie intensywne, bezkompromisowe wejście w dialog z rzeczywistością po to, żeby zobaczyć, co ona ze mnie wydobędzie, co mi (i innym) służy, a co nie. Sensowna troska o siebie zaczyna się od zdobycia wiedzy o sobie

ZNAK
MIESIĘCZNIK

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl
www.miesiecznik.znak.com.pl

redakcja: Mateusz Burzyk (sekretarz redakcji),
Marta Duch-Dyngosz, Michał Jędrzejek, Ilona
Klimek, Elżbieta Kot, Dominika Kozłowska
(redaktor naczelna), Urszula Pieczek,
Janusz Poniewierski, Agnieszka Rzonca,
Henryk Woźniakowski

zespół: Michał Bardel, Wojciech Bonowicz,
Halina Bortnowska, Bohdan Cywiński,
Bartłomiej Dobroczyński, Tomasz Fiałkowski,
Tadeusz Gadacz, ks. Michał Heller, Józefa
Hennelowa, Wacław Hryniewicz OMI, Jerzy Illg,
Piotr Kłodkowski, Janina Ochojska-Okońska,
abp Grzegorz Ryś, Władysław Stróżewski, Karol
Tarnowski, Łukasz Tischner, Stefan Wilkanowicz

współpraca: Iwona Boruszkowska, Monika
Gałka, Krzysztof Kornas, Dobrostaw Kot, Daniel
Lis, Artur Madaliński, Anna Marchewka, Anna
Mateja, Andrzej Muszyński, Tomasz Ponikto,
Miłosz Puczydłowski, Justyna Siemienowicz,
Pola Starczyńska, ks. Grzegorz Strzelczyk,
Marcin Wilk, Marcin Żyła

projekt graficzny pisma:
Władysław Buchner, Rafał Buchner

projekt graficzny numeru, skład i łamanie:
Łukasz Podolak (Weird Gentlemen)

fotoredycja:
Marcin Kapica

korekta:
Barbara Gąsiorowska

ilustracje portretowe:
Patrycja Podkościelny

druk: Drukarnia Colonel,
Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

nakład: 1600 egz.

promocja i reklama:
tel. (12) 61 99 530,
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

prenumerata: Sylwia Syrek,
tel. (12) 29 29 561,
e-mail: syrek@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych
oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania
i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść
zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie
redakcyjnych materiałów publicystycznych
bez zgody wydawcy jest zabronione.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

TEMAT MIESIĄCA

8 **Sprzężenie zwrotne**
Bogdan de Barbaro i Natalia de Barbaro
w rozmowie z Elżbietą Kot

16 **Trudno nie robić nic**
Janina Ochojska
w rozmowie z Anną Mateją

22 **Więcej niż polityka**
Michał Bilewicz
w rozmowie z Danielem Lisem

28 **Prawo i praworządność**
Adam Bodnar
w rozmowie z Dominiką Kozłowską

35 **Umiejętność łatwego wybaczenia**
Urszula Zajączkowska
w rozmowie z Urszulą Pieczek

40 **Najtrudniej przyjrzeć się sobie**
Bartłomiej Dobroczyński
w rozmowie z Urszulą Pieczek

SPOŁECZEŃSTWO • ŚWIAT

46 **Lekcje z Borneo**
Patrycja Paula Gas

56 **Skrzynie i sześciany pełne słońca**
Lidia Pańków

FELIETONY

62 **Coraz bliżej albo coraz mniej**
Józefa Hennelowa

63 **Ogrody pamięci**
Janusz Poniewierski

89 **Zanim zamkną się drzwi**
Angelika Kuźniak

IDEE

66 **Opcja Benedykta**
Rod Dreher w rozmowie
z Mateuszem Burzykiem i Michałem Jędrzejkiem

72 **Religijność na Zachodzie w liczbach**

74 **Opcja Franciszka**
o. Stanisław Jaromi
w rozmowie z Ignacym Dudkiewiczem

STACJA: LITERATURA

82 **Początek**
Mikołaj Łoziński

LUDZIE • KSIĄŻKI • ZDARZENIA

90 **Z miłości do białego kruka**
Agata Listoś

100 **Jak szybko upływa czas...**
Tadeusz Zatorski

103 **Brytyjskie opowieści**
Agnieszka Kaczmarek

106 **Gorzki smak Boga, słodki smak życia**
Jan Tokarski

112 **Zbyt lekka**
Aldona Kopkiewicz

114 **Noty o książkach**

116 **Moi, mistrzowie**
Wojciech Bonowicz

118 **Znak o znakach**
Ewelina Karpowiak

W numerze 766 miesięcznika na s. 17 pojawił się błąd
w infografice. Schizofrenia występuje u mężczyzn 2,5 razy
częściej niż u kobiet, a nie 4, 5 razy. Za pomyłkę przepraszamy.

Temat Miesiąca

Róbmy dobro

Funkcjonujemy w rzeczywistościach równoległych. Z jednej strony zasypują nas coraz to nowe poradniki o tym, jak osiągnąć dobrostan, żyć w zgodzie ze sobą i otoczeniem, zamieniać nałogi na zdrowe nawyki, z drugiej – w przestrzeni publicznej spotykamy się z gestami przemocy, mową nienawiści, wywołującymi strach zachowaniami. Dobro, troska, przyzwoitość coraz częściej kojarzą się z zajmowaniem naiwnej pozycji wobec świata.

Co jest potrzebne dla dobrych relacji z bliskimi? W jaki sposób pomagać ludziom, których nie znamy osobiście? Kiedy nasze prawo i instytucje dobrze funkcjonują? Jakim językiem rozmawiać z przeciwnikami politycznymi? Po co działać na rzecz środowiska? I jak nie zapomnieć w tym wszystkim o sobie?

Odpowiadają:

Bogdan de Barbaro, Natalia de Barbaro, Janina Ochojska, Michał Bilewicz, Adam Bodnar, Urszula Zajączkowska i Bartłomiej Dobroczyński

s. 8–45